

MIĘDZYUCZELNIANY OŚRODEK METODYCZNY STUDIUM DLA PRACUJĄCYCH

STUDIA DLA PRACUJĄCYCH JUŻ OD SZEREGU LAT stanowią bardzo ważny i dynamiczny składnik systemu oświatowego Polski Ludowej, dostarczając wysoko kwalifikowanych kadr gospodarce narodowej. Mimo znacznych osiągnięć, uzyskanych szczególnie w wyższych szkołach pedagogicznych w okresie ostatniego 20-lecia, studia dla pracujących, jak wykazują obserwacje, spory i dyskusje na ich temat prowadzone, są jeszcze mało sprawne, zarówno w odniesieniu do potrzeb społecznych jak i w stosunku do własnych możliwości. Gdzie tkwią przyczyny tych braków? Wydaje się, że jedną z głównych przyczyn malej sprawności należy upatrywać w niedociągnięciach natury organizacyjnej i dydaktycznej tego systemu kształcenia, a w szczególności w nieadekwatności organizacyjno-programowej form pracy dydaktycznej do celów i warunków nauki ludzi dorosłych, w naszym wypadku czynnych, a równocześnie studiujących nauczycieli.

Na studiach dla pracujących, mimo wieloletniego ich istnienia, stosowany jest nadal model pracy dydaktycznej studiów stacjonarnych ze wszystkimi jego brakami, gdy tymczasem kształcenie dorosłych wymaga odrębnego systemu dydaktycznego. Studiują tu bowiem ludzie z doświadczeniem życiowym, często posiadający dużą praktykę nauczycielską. Kształcenie pracujących wymaga odrębnych programów, podręczników, metod kierowania samodzielną pracą słuchaczy itp. W tej sytuacji dla przyspieszenia modernizacji systemu kształcenia zaocznego władze oświatowe powołały do życia odrębne placówki — Ośrodki Metodyczne — nakładając na nie zadania doskonalenia i modernizowania procesu kształcenia zaocznego. Tak powstały już w r. 1964 Ośrodki Metodyczne: dla studiów technicznych przy Politechnice Śląskiej w Gliwicach, dla studiów ekonomicznych przy SGPIŚ w Warszawie, dla studiów rolniczych przy SGGW w Warszawie oraz dla studiów uniwersyteckich przy Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. W roku 1968 Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powołało do życia przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie Międzyuczelniany

Ośrodek Metodyczny Studiów dla Pracujących Wyższych Szkół Pedagogicznych. Ośrodek winien objąć zakresem swych oddziaływań wszystkie wyższe szkoły pedagogiczne (oprócz Krakowa Gdańsk, Opole, Rzeszów), a obecnie także wyższe szkoły nauczycielskie (Bydgoszcz, Kielce, Olsztyn, Siedlce, Słupsk i in.), w których istnieją studia zaoczne bądź wieczorowe.

I. ORGANIZACJA OŚRODKA

Rozpoczynając pracę w październiku 1968 r., Ośrodek nawiązał kontakt z Katedrami Pedagogiki WSP, Międzywydziałowym Zakładem Badań i Studiów nad Dydaktycznymi Problemami Pracy WSP oraz Ośrodkami Metodycznymi innych pionów studiów wyższych, podległych Ministerstwu Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, a także z Międzyuczelnianym Zakładem Badań nad Szkolnictwem Wyższym przy Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Należy nadmienić, że wszystkie wyżej wymienione instytucje, w szczególności Kierownictwa Ośrodków, odniosły się do nowo powstałego Ośrodka WSP z dużą życzliwością, przesyłając do biblioteki swe wydawnictwa, informując szczegółowo o prowadzonych u siebie pracach, o projektach organizacji zjazdów itp.

Nawiązany i utrzymany kontakt pogłębiał się i zacieśniał na konferencjach i sesjach, organizowanych przez nie, jak i przez Ośrodek WSP. Przedstawiciele bratnich Ośrodków biorą udział w konferencjach przedmiotowych organizowanych przez Ośrodek Krakowski, a z drugiej strony przedstawiciele naszej placówki są zapraszani i biorą udział w konferencjach innych Ośrodków Metodycznych Studiów dla Pracujących.

Działalność Ośrodka prowadzona jest zgodnie ze Statutem, zatwierdzonym przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (Dz. Urz. Min. Szkolnictwa Wyższego nr 9 z dnia 30 IX 1964, poz. 59). Natrafia ona jednak na istotne trudności wynikające z faktu niefunkcjonowania jeszcze Rady Naukowej Ośrodka (wnioski przekazano do akceptacji resortu), a także zespołów przedmiotowych, w oparciu o które można by skutecznie realizować opracowany przez Kierownictwo Ośrodka długofalowy plan prac naukowo-badawczych. Szczupły personel (jeden etatowy pracownik naukowo-dydaktyczny i kierownik pełniący swe funkcje społecznie), a także braki budżetowe nie ułatwiają funkcjonowania tej skądinąd pożytecznej placówki.

Ośrodek dysponuje podręcznym księgozbiorem, który liczy 130 pozycji. Gromadzenie podręcznego księgozbioru przebiega jednak w sposób niezadowolający, na skutek uzależnienia się od usług Biblioteki Głównej. Mimo niewielkiej ilości posiadanych książek, pochodzących wyłącznie z darów w okresie sprawozdawczym, wypożyczono około 80 pozycji.

W Ośrodku prowadzona jest dokumentacja obejmująca: 1) inwentarz biblioteki i karty katalogowe; 2) księgę sprawozdań z konferencji metodycznych i udziału w innych konferencjach; 3) dziennik zajęć kierownika i st. asystenta zatrudnionego w Ośrodku; 4) teczki z prowadzonymi pracami badawczymi.

II. KONFERENCJE METODYCZNE ORGANIZOWANE PRZEZ OŚRODEK

1. W grudniu 1968 r. (14 XII) Ośrodek przy współudziale katedr historii WSP zorganizował Konferencję Metodyczną Historyków, w której wzięło udział 40 osób (pracownicy naukowí WSP w Krakowie, Gdańsku i Opolu oraz przedstawiciele Ośrodków Metodycznych Studiów Technicznych z Gliwic i Uniwersyteckich z Poznania. W czasie konferencji wysłuchano pięciu referatów dotyczących metodyki wykładu, ćwiczeń, seminarium magisterskiego oraz selekcji materiału naukowego na sesjach naocznych, które wygłosili: Prof. dr A. Przyboś, dr J. Bąkowa, dr A. Winiarska, prof. dr M. Tyrowicz, prof. dr T. Słowikowski, dr Cz. Majorek i mgr K. Augustynek. Ponadto omówiono niektóre problemy dydaktyki historii jako przedmiotu nauczania i przedstawiono koncepcję kursu metodyki nauczania historii, integrującą funkcję dydaktyki historii w studiach dla pracujących WSP. Referaty uzupełniła i pogłębiła ożywiona dyskusja.

2. W maju 1969 r. (3 V) zorganizowano przy czynnym współudziale katedr matematyki WSP w Krakowie Konferencję Metodyczną Matematyków, w której uczestniczyło 26 osób: pracownicy naukowí WSP z Krakowa, Rzeszowa, Gdańska i Opola, przedstawiciele Ośrodków Metodycznych WST dla pracujących z Gliwic, SGGW z Warszawy oraz przedstawiciele studiujących słuchaczy WSP w Krakowie. Pięć wygłoszonych referatów dało podstawę do dyskusji, w której rozpatrywano sprawy organizacyjne studiów dla pracujących (doc. dr S. Serafin — Kraków), sprawność studiów matematycznych na WSP (mgr J. Heffner — Opole), egzaminów wstępnych (mgr T. Sawicki — Opole), dydaktyki i problematyki zajęć z matematyki (prof. dr Z. Moszner — Kraków), prac kontrolnych z matematyki (mgr Z. Dunikowska — Kraków).

W dyskusji zabierali również głos przedstawiciele studiujących słuchaczy. W swych wypowiedziach ustosunkowali się oni krytycznie do niektórych podręczników i skryptów, mówili o swoich trudnościach, osiągnięciach i niedociągnięciach w trakcie studiowania zaocznego, wskazywali ewentualne drogi do ulepszenia organizacji studiów.

W ramach założeń statutowych oraz Międzynarodowego Roku Oświaty Ośrodek zorganizował w roku 1970 trzy konferencje metodyczne, których

celem było polepszenie i unowocześnienie metodyki nauczania na studiach dla pracujących wyższych szkół pedagogicznych.

3. 27 stycznia 1970 r. odbyła się konferencja poświęcona nauczaniu języków obcych (niemieckiego, angielskiego, francuskiego). Wygłoszono następujące referaty dotyczące metod nauczania na studiach dla pracujących: *Problemy metodyczne w nauczaniu języka obcego na studiach zaocznych* (mgr Z. Morańska); *Pomocnicze materiały dydaktyczne do nauczania języka angielskiego* (mgr A. Gregorski); *Pomocnicze materiały dydaktyczne do nauczania języka niemieckiego* (mgr H. Hanasiewicz); *Pomocnicze materiały dydaktyczne do nauczania języka francuskiego* (mgr O. Sroka). Oddzielny referat dotyczył stosowania środków audiowizualnych w nauczaniu języków obcych pt. *Problemy techniczno-dydaktyczne laboratoriów językowych w kształceniu zaocznym* (doc. dr E. Berezowski). Ponadto przeprowadzono przykładową lekcję języka niemieckiego z zastosowaniem filmu (mgr Z. Morańska). Prócz referatów przedyskutowano metodyczne opracowanie skryptu z języka angielskiego, dostosowanego do wymogów studiów zaocznych, który następnie opublikowało Wydawnictwo WSP w Krakowie (1970). Autorem jego był mgr A. Gregorski.

4. Druga konferencja, odbyta w dniach 9 i 10 marca 1970 r. poświęcona była nauczaniu na kierunku filologii rosyjskiej.

W czasie zebrań plenarnych konferencji wygłoszono cztery referaty dotyczące organizacji studiów zaocznych i metodyki nauczania na filologii rosyjskiej (literatury i języka) na studiach dla pracujących. Były to referaty: *Niektóre zagadnienia organizacyjne studiów zaocznych na kierunku rusycystyki WSP* (doc. dr J. Henzel); *Niektóre zagadnienia dydaktyczne w kształceniu zaocznym na kierunku rusycystyki WSP: Dydaktyka wykładu* (doc. dr A. Doros — Rzeszów), *Treść i forma instrukcji przedmiotowych* (wykl. mgr M. Cieśla); *Prace kontrolne* (wykl. mgr M. Cieśla, ad. dr E. Sławęcka, ad. dr L. Jochym-Kuszlik).

W trzech sekcjach problemowych przedyskutowano metodykę nauczania historii literatury rosyjskiej i radzieckiej, gramatyki opisowej, praktycznego nauczania języka, a także poruszono szereg problemów dydaktycznych związanych z trudnościami w nauczaniu zaocznym na filologii rosyjskiej studiów dla pracujących i sposobami ich usunięcia.

5. Trzecia konferencja odbyła się dnia 10 kwietnia 1970 r. Poświęcona była metodyce nauczania przedmiotów pedagogicznych. Wygłoszono siedem referatów oryginalnie opracowanych na podstawie badań. Były to referaty: *Wiedza pedagogiczna słuchaczy Studium dla Pracujących kierunków pozapedagogicznych w świetle badań i wynikające z nich wnioski* (doc. dr J. Kulpa); *Psychologia na studiach dla pracujących, problematyka i formy pracy* (st. wykl. dr M. Turska); *Zastosowanie maszyn dydaktycznych w procesie nauczania i samokształcenia* (doc. dr E. Berezowski); *Studia pedagogiczne i ich wpływ na doskonalenie zawodowe nauczycieli na studiach pedagogicznych dla pracujących* (prof. dr J. Kulpa); *Prace magisterskie na studiach pedagogicznych dla pracujących* (prof. dr H. Sma-

rzyński); *Pracownia psychologiczna, jej organizacja i zastosowanie wraz z pokazem urzędów i przyrządów do badań psychologicznych* (st. wykl. mgr J. Wilk); *Przygotowanie pedagogiczne nauczycieli absolwentów WSP w świetle badań* (ad. dr J. Długosz).

We wszystkich wymienionych konferencjach brali udział przedstawiciele wyższych szkół pedagogicznych (Kraków, Opole, Rzeszów, Gdańsk) oraz przedstawiciele WSN (Bydgoszcz, Kielce, Olsztyn, Siedlce, Słupsk). Byli obecni również przedstawiciele Ośrodków Metodycznych Studiów dla Pracujących wyższych szkół rolniczych, technicznych, ekonomicznych, uniwersyteckich oraz Międzyuczelnianego Zakładu Badań nad Szkolnictwem Wyższym przy Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Po referatach w żywej dyskusji wysunięto szereg postulatów i wniosków mających na celu usprawnienie dydaktyki na studiach dla pracujących. Organizowane przez Ośrodek konferencje spotykały się z dużym zainteresowaniem i aprobatą uczestników, którzy widzieli w nich okazję do wymiany doświadczeń i poglądów na szereg trudnych zagadnień dydaktycznych studiów dla pracujących. Konferencje metodyczne stały się płaszczyzną powiązania Ośrodka z innymi uczelniami WSP i WSN. Materiały z powyższych konferencji wraz z referatami i dyskusją ukazały się w druku w „Pracach z Dydaktyki Szkoły Wyższej“, wyd. WSP w Krakowie z. 6 (r. 1970), z. 8 (1971), z. 9 (1972) oraz w „Dydaktyce Szkoły Wyższej“, wyd. Min. Ośw. z. 4 12/1970.

W związku z organizacją konferencji metodycznych kierownik Ośrodka odbył także szereg zebrań z kierownikami Katedr (historii, rusycystyki, matematyki i pedagogiki) oraz z kierownictwem Studiów Języków Obcych i referentami, mających na celu odpowiednie przygotowanie planu konferencji i treści referatów. Uczelnia macierzysta była bazą działalności organizacyjno-metodycznej Ośrodka. Poważnym sukcesem Ośrodka było uzyskanie do współpracy nad dydaktyką studiów dla pracujących licznego grona specjalistów z różnych Katedr Uczelni, jako referentów na konferencjach metodycznych, co przyczyniło się w pewnym stopniu do ich aktywizacji pedagogicznej. Należy to chyba uznać za duży sukces Ośrodka.

III. UDZIAŁ OŚRODKA W KONFERENCJACH INNYCH OŚRODKÓW METODYCZNYCH

1. Kierownik Ośrodka wziął udział w Konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (30 X 1968) poświęconej omówieniu zadań i organizacji Ośrodków Metodycznych Studiów dla Pracujących.

2. Ośrodek utrzymywał żywy kontakt z Ośrodkami Metodycznymi

innych pionów szkolnictwa wyższego. Prof. dr R. Mochnecki, kierownik Ośrodka, wziął udział w konferencji poświęconej problemom eksperymentalnego podręcznika dla pracujących studentów, zorganizowanej w Rogowie przez Ośrodek Metodyczny Rolniczych Studiów dla Pracujących w dniach 16 i 17 XI 1969 r.

3. Przedstawiciele Ośrodka wzięli udział w Konferencji Ośrodka Metodycznego Wyższych Szkół Technicznych w Krakowie w dniu 14 I 1969 r., poświęconej nauczaniu geometrii wykreślnej i rysunku technicznego na studiach dla pracujących (mgr H. Bemben i mgr Z. Dunikowska).

4. W Konferencji Metodycznej Ośrodka Uniwersyteckiego Studiów dla Pracujących w Poznaniu w dniach 27 i 28 II 1969 r., poświęconej wykładowi i pomocom naukowym na studiach dla pracujących Ośrodek reprezentowała mgr J. Buczek-Petecka.

5. W Konferencji Ośrodka Metodycznego WST w Gliwicach w dniach 9 i 10 VI 1969 r., poświęconej nauczaniu geometrii wykreślnej na studiach dla pracujących wziął udział — współpracujący z Ośrodkiem — doc. dr S. Wołodźko.

6. W konferencjach metodycznych z zakresu fizyki i matematyki zorganizowanych przez Ośrodek W. Szkół Techn. wzięli udział pracownicy Katedry Fizyki i Matematyki WSP w Krakowie (dr M. Wierzbicki, mgr J. Sałach i mgr J. Figiel).

7. W konferencji poświęconej językom obcym, zorganizowanej przez Ośrodek Metodyczny Studiów Uniwersyteckich w Poznaniu w dniu 7 XI 1969 r. uczestniczyła jako przedstawicielka naszego Ośrodka lektorka języka niemieckiego (mgr Z. Morańska).

8. Na życzenie Prorektora WSP w Krakowie prof. dr Z. Mosznera na konferencji poświęconej programom studiów i rozkładowi zajęć w sesji letniej 1970 na Studium dla Pracujących Kierownik Ośrodka przedstawił opracowane zestawienie obowiązujących ilości zajęć na sesjach letnich, zimowych i innych, co dało temat do szerokiej dyskusji i szeregu wniosków, zmierzających do usprawnienia studiów dla pracujących z równoczesnym uwzględnieniem obowiązków zawodowych słuchaczy.

9. Kierownik Ośrodka wziął udział w posiedzeniu Rady Naukowej Międzywydziałowego Zakładu Badań i Studiów nad Dydaktycznymi Problemami Pracy WSP w Krakowie.

10. Ośrodek utrzymywał stały kontakt z Komitetem Uczelnianym PZPR. Kierownik Ośrodka referował plan pracy oraz dotychczasowe wyniki prac Ośrodka na posiedzeniu Komitetu 17 II 1970 r.

IV. PRACE NAUKOWO-BADAWCZE

1. Zgodnie z planem pracę naukowo-badawczą rozpoczął Ośrodek od opracowania bibliografii prac i artykułów poświęconych organizacji studiów i dydaktyce na studiach dla pracujących. Opracowano bibliografię analityczną, podając krótką treść każdej pozycji wraz z danymi bibliograficznymi. Dotąd zebrano ponad 800 pozycji, obejmujących prace wydane po r. 1945. (Bibliografia jest dziełem st. asyst. mgr J. Buczek-Peteckiej).

2. Opracowano i przesłano do Ministerstwa (1968) projekt *Poradnika dla kandydatów na studia dla pracujących WSP*, zawierający oprócz ogólnych informacji odnośnie organizacji i przebiegu studiów, uprawnień studiujących itp. także ogólne wskazówki dotyczące techniki samodzielnej pracy studenta, rodzajów i charakteru zajęć programowych, rygorów obowiązujących, planowania pracy itp. (Opracowali: R. Mochnacki, J. Kulpa, Z. Tabaka),

3. Przygotowano do rozesłania ankiety, zebrano literaturę i opracowano plan pracy dotyczącej budżetu czasu studenta — czynnego nauczyciela. Ankietę konsultowano ze słuchaczami studiów oraz z prowadzącymi zajęcia. Praca będzie wykorzystana zgodnie z planem w r. 1971.

4. W porozumieniu z Dziekanatem Wydziału Matematycznego oraz z Instytutem Nauk Pedagogicznych WSP Ośrodek rozpoczął pracę nad problemem niepowodzeń słuchaczy matematyki studiów dla pracujących. Wysłano ankiety do innych WSP i byłych słuchaczy Studiów dla Pracujących WSP oraz zebrano dokumentację za 1960—1968 r. w krakowskiej WSP. Materiały, bibliografię dotyczącą zagadnienia przekazano prof. dr F. Urbańczykowi z prośbą o opracowanie problemu. Przewiduje się w przyszłości opracowanie zagadnienia niepowodzeń słuchaczy rozciągnąć na inne kierunki studiów.

5. Przeanalizowano i zebrano dane dotyczące instrukcji przedmiotowych z poszczególnych lat, wykładanych na różnych kierunkach studiów zaocznych w krakowskiej i innych WSP, celem opracowania wzoru ramowej instrukcji przedmiotowej. Ukończenie pracy, zgodnie z planem przewidziano na r. 1971.

6. W trakcie opracowania pozostaje zagadnienie dydaktyki wykładu na studiach zaocznych WSP.

Prace zamieszczone w rozdziałach: 3, 5, 6 mogą być w pełni ukończone dopiero po zatwierdzeniu składu personalnego Zespołów przedmiotowych, które muszą je uzupełnić uwagami od strony poszczególnych specjalizacji.

Rozpatrując działalność Ośrodka w okresie sprawozdawczym (do r. 1971), należy zwrócić uwagę na niektóre braki. W tym okresie w małym tylko stopniu udało się nawiązać szerszy kontakt z gronem pracowników naukowo-dydaktycznych spoza uczelni krakowskiej. W konferencjach Ośrodka brały udział tylko małe grupy trzy- czy czteroosobowe z innych uczelni, nie można było zatem wyników dyskusji szerzej rozpropagować, co niewątpliwie należy do zadań Ośrodka. Oprócz podanych

na wstępie przyczyn wpłynął na to fakt, że okres sprawozdawczy był okresem reorganizacji studiów nauczycielskich i niewątpliwie zaciążyło tu duże zaangażowanie grona nauczającego i zmiany programowe. W przyszłości na nawiązanie tego kontaktu należy położyć silniejszy nacisk.

W programach organizowanych konferencji metodycznych mało zwrócono uwagi na momenty wychowawcze i rolę opiekunów grup studenckich, które na studiach zaocznych odgrywają szczególną rolę. Zagadnienia intensyfikacji pracy ideowo-wychowawczej w programie przyszłych konferencji powinny być szczególnie podkreślone.

Wreszcie trzecie zagadnienie, które powinno być również w najbliższym czasie przedmiotem dyskusji, to trudności w realizacji nowych programów nauczania w WSP i WSN i ich przydatność do kształcenia nauczycieli.

Braki te niewątpliwie nie wyczerpują wszystkich postulatów dotyczących pracy Ośrodka. Sygnalizują tylko najważniejsze. Żywiłowy rozwój studiów dla pracujących wysuwa wciąż nowe problemy, które winny być pilnie przez Ośrodek śledzone i w miarę możliwości rozwiązywane.

Na wniosek kierownika Ośrodka, Ministerstwo w r. 1971 zatwierdziło skład osobowy Rady Naukowej Ośrodka Metodycznego Studiów dla Pracujących WSP oraz zespołów Przedmiotowych. W związku z tym rozpoczął się drugi okres pracy Ośrodka w oparciu o zespoły przedmiotowe oraz opinie i zalecenia Rady Naukowej, w skład której wchodzi przedstawiciele wszystkich szkół pedagogicznych, kształcących nauczycieli, znający potrzeby swoich uczelni.